

NORGES HØYESTERETT

Den 20. september 2006 avsa Høyesterett dom i

HR-2006-01596-A, (sak nr. 2006/1052), straffesak, anke,

A (advokat Erling O. Lyngtveit)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Terje Nybøe)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Flock**: Saken gjelder overføring til tvungent psykisk helsevern, jf. straffeloven § 39 nr. 2.
- (2) Ved tiltalebeslutninger datert 18. april og 15. august 2005 ble A satt under tiltale ved Sunnmøre tingrett for tre overtredelser av straffeloven § 227 første straffalternativ, en overtredelse av § 228 første ledd og to overtredelser av § 390 a. Tingretten la i dom av 26. januar 2006 til grunn at tiltalte var psykotisk da lovbruddene ble begått, og at han i medhold av straffeloven § 44 ikke kunne straffes. Domsslutningen lød slik:

"A, født 02.11.1977, overføres til tvungent psykisk helsevern, jfr straffeloven § 39."
- (3) Dommen ble avsagt under dissens, idet rettens formann ikke fant at vilkårene for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern var oppfylt.
- (4) A anket dommen til Frostating lagmannsrett, som henviste anken over reaksjonsfastsettelsen til ankeforhandling. Ved lagmannsrettens kjennelse av 1. juni 2006 ble anken forkastet. Lagmannsretten fant at alle de vilkår som oppstilles i straffeloven § 39 nr. 2, var oppfylt.
- (5) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Han gjør gjeldende at flere av de aktuelle vilkår for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern ikke er oppfylt.
- (6) *Jeg er kommet til at anken bør tas til følge.*

- (7) A var i 1996 utsatt for en ulykke ved at han falt åtte meter ned på hardt underlag. Han pådro seg alvorlige hodeskader som har gitt ham varig mén, både av somatisk og av psykisk art. I rettspsykiatrisk erklæring av 5. februar 2005 heter det:

”Observanden har siden våren 99 hatt regelmessig kontakt med det psykiatriske hjelpeapparat. Har vært flere ganger innlagt ved psykiatrisk avdeling ved Ålesund sykehus og i tidsrommet 99 og frem til november 2004 foreligger en rekke grundige vurderinger av observanden, og spesielt gjelder dette i tiden 2002 til 2004. I hovedsak har observanden fått diagnosen paranoid psykose. Ved enkelte anledninger har man vurdert hvorvidt årsaken kunne ligge i hans misbruk av narkotika, men i hovedsak konkluderes med at det er nærliggende å sette hans psykotiske utvikling i sammenheng med hans alvorlige hjerneskade med spesiell affisering av frontallappen.”

- (8) Straffeloven § 39 nr. 1 gir adgang til å avsi dom for overføring til tvungent psykisk helsevern dersom lovbryteren har begått en alvorlig forbrytelse som nærmere angitt i bestemmelsen. Adgangen til slik overføring utvides i § 39 nr. 2 til også å gjelde lovovertridere som bare har begått mindre alvorlige forbrytelser av den art som nevnes i nr. 1. Men vilkåret er da at lovovertridere **tidligere** har begått en alvorlig forbrytelse som nevnt i nr. 1, og videre at ”det må antas å være en nær sammenheng mellom den tidligere og den nå begåtte forbrytelsen”.
- (9) A ble i 2002 straffedømt for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ jf. § 232. Han hadde da året i forveien stukket en person gjentatte ganger i nakken og i hodet med en saks av den type som kan klippe blikk. Dette skjedde bakfra, mens den fornærmede satt på huk og var opptatt med arbeid. I dommen beskrives saksen som et kraftig stikkredskap, og angrepet mot nakkeregionen innebar ifølge dommen betydelig fare for alvorlige skader. Jeg legger i likhet med lagmannsretten til grunn at A ved denne anledning gjorde seg skyldig i en alvorlig voldsforbrytelse som nevnt i straffeloven § 39 nr. 1, og tilføyer at dette ikke har vært bestridt i den foreliggende sak.
- (10) Den mindre alvorlige voldsforbrytelse som A senere har begått, og som hevdes å bringe § 39 nr. 2 til anvendelse, er en legemsfornærmelse etter straffeloven § 228 første ledd som ble begått i juni 2005. Under sykling ble en nabo av A påført et hardt slag i ryggen, og dette førte til smerter som først forsvant etter henimot et par uker. Det blir dermed et sentralt spørsmål i vår sak om det ”må antas å være en nær sammenheng” mellom denne legemsfornærmelsen og den forutgående legemsbeskadigelsen.
- (11) Jeg er i likhet med lagmannsretten kommet til at det er en slik sammenheng. Legemsbeskadigelsen i 2001 hadde sin bakgrunn i den ulykken som A var utsatt for i 1996. Fallet den gang skjedde fra et rekkverk utenfor en restaurant i Ålesund der fornærmede ved den senere legemsbeskadigelsen var vakt. A mener at han ble dyttet av denne vakten. Et påfølgende erstatningssøksmål førte ikke frem. Dette har A hatt vanskelig for å akseptere.
- (12) Legemsfornærmelsen i 2005 mot naboen hadde et forspill noen måneder i forveien. A hadde da fått det for seg at naboen hadde besøk av en person som han mente hadde vitnet falsk i forbindelse med erstatningssaken etter fallulykken. Når A senere angrep naboen bakfra under sykling, kan dette – i alle fall delvis – ses som en reaksjon sprunget ut av de følelser som dette skapte hos ham. Jeg tilføyer at naboen samtidig av A var beskyldt for å ha forgrepet seg seksuelt mot en unggutt, og at angrepet i noen grad også kunne oppfattes å ha sammenheng med dette.

- (13) Det er ytre sett atskillig likhet mellom de to voldshandlingene i 2001 og 2005: Det er i begge tilfeller tale om et målrettet angrep bakfra mot en person som A kjente fra før. Ved begge anledninger var offeret helt uforberedt. En slik ytre likhet i lovbrysterens atferd kan likevel i dette tilfelle ikke være avgjørende ved vurderingen av om det er slik nær sammenheng mellom forbrytelsene som § 39 nr. 2 krever.
- (14) Her synes imidlertid også As motiv å ha vært det samme: Han har ønsket å påføre ofrene skade eller smerte, ut fra tanker om at de fortjener det som en straffereaksjon på urett som han mener de tidligere har begått mot ham selv eller andre som han solidariserer seg med. Lagmannsretten uttaler at de sakkyndige – som begge avga forklaring for lagmannsretten – har sett As handlinger ”som følge av hans vrangforestillinger; paranoid psykotisk lidelse”.
- (15) I Ot.prp. nr. 87 (1993-94) side 108 nevnes som eksempel på nær sammenheng mellom den tidligere begåtte og den aktuelle handling, at de begge ”utspringer fra den samme sinnslidelsen”. Slik jeg ser det, er dette også situasjonen i den foreliggende sak. Jeg er følgelig kommet til at lovens vilkår er oppfylt på dette punkt.
- (16) Det siste særlige vilkår i § 39 nr. 2 gjelder risikoen for at lovovertrederen på ny skal begå straffbare handlinger. Kravet er strengt formulert: Faren for ”tilbakefall til en ny alvorlig forbrytelse som krenker eller utsetter for fare andres liv, helse eller frihet”, må antas å være ”særlig nærliggende”. På samme måte som ved den tilsvarende vurdering av gjentakelsesfaren som må gjøres etter § 39 nr. 1, må det her legges vekt på den aktuelle forbrytelsen og på lovbrysterens atferd for øvrig, sykdomsutviklingen og hans psykiske funksjonsevne.
- (17) De rettspsykiatriske sakkyndige har ved flere anledninger bedømt risikoen for at A på ny skal komme til å begå straffbare handlinger. I erklæring avgitt 5. februar 2005 konkluderes med at det vil være en betydelig risiko for slik gjentakelse. Dette gjelder både slike handlinger som han er dømt for, og handlinger han har erkjent, dersom observanden ”skrives ut til egen bopel uten ytre rammer”. I en tilleggserklæring av 20. april 2006 er vist til dette. De sakkyndige har under ankeforhandlingen for lagmannsretten presisert at betydelig risiko må forstås som høy risiko. De har videre understreket at i tillegg til stabile ytre rammer og adekvat medisinerings vil rusfrihet være viktig for at risikoen for tilbakefall skal kunne reduseres.
- (18) Den fremlagte dokumentasjon viser at A i de senere år har vært under tvungent psykisk helsevern etter loven om psykisk helsevern kapittel 3, og at han regelmessig er blitt medisinerert uten eget samtykke, jf. lovens kapittel 4. Det fremgår av sykehusets årsrapport avgitt 2. juni 2006 at han i den senere tid hadde fungert nokså stabilt. Han kommer innom sykehuset en gang i uken for å få depotmedisin og for å gjennomgå siste ukes forløp. Ved utstrakt bruk av permisjoner har han i stadig større grad bodd hjemme i Ålesund, hvor det fra helsevesenets side foretas både anmeldte og uanmeldte hjemmebesøk. I tillegg til dette er det hyppig kontakt pr. telefon. Det fremgår av meldingen at A det siste kvartalet ikke har testet positivt på rusmidler. Meldingen avsluttes med en anmodning om at det gis fortsatt bemyndigelse til tvungent psykisk helsevern, idet en opphevelse av det tvungne vernet uten tvil ville ”sette ham i en situasjon som overstiger hans mestringsevne”. Etter at lagmannsrettens dom ble avsagt, har kontrollkommisjonen for Helse Nordmøre og

Romsdal HF i vedtak 14. juni 2006 samtykket i at A fortsatt gis tvungent psykisk helsevern for en periode på ytterligere inntil ett år.

- (19) Av journalnotat 21. juli 2006 fremgår at politiet i Ålesund noen dager i forveien hadde varslet sykehuset om at A var funnet ”alkoholruset i en grøftekant”. Dette ledet til at han dagen etter ble innkalt til sykehuset som følge av brudd på behandlingsavtalen. Han fikk kort tid deretter reise hjem igjen.
- (20) De opplysninger som fremgår av det skriftlige materialet, etterlater inntrykket av at A i de senere år har hatt en relativt kontrollert tilværelse, med hyppig kontakt med og kontroll fra psykiatrisk fagpersonell. Det er ikke holdepunkter for at dette vil endre seg, selv om A både gir uttrykk for misnøye med tvangsmedisineringen og mangler innsikt i sin psykiske situasjon.
- (21) Ved bedømmelsen av spørsmålet om fare for gjentakelse av slike alvorlige straffbare handlinger som er nevnt i § 39 nr. 1, må etter min oppfatning det regime innenfor psykiatrien som omgir lovovertrederen, og som han fortsatt må antas å ville leve under, tillegges betydelig vekt. Vilåret om ”nærliggende fare” i § 39 nr. 1 jf. § 39 c nr. 1, er i overensstemmelse med uttalelser i Ot.prp. nr. 87 (1993-94) side 108 praktisert slik at risikoen må være kvalifisert og reell, jf. Rt. 2003 side 1085.
- (22) Når det i § 39 nr. 2 i tillegg kreves at gjentakelsesfaren må antas å være særlig nærliggende, innebærer det at det stilles ”enda strengere krav til gjentakelsesfaren”, jf. side 108 i den nevnte Ot.prp. Så vidt restriktivt som lovens vilkår er på dette punkt, kan jeg vanskelig se at vilkårene kan være oppfylt i As tilfelle.
- (23) Jeg tilføyer at det tvungne psykiske helsevernet vil kunne skjerpes dersom situasjonen tilsier det, og at spørsmålet om dom etter straffeloven § 39 vil kunne tas opp i ny sak dersom A skulle komme til å begå nye straffbare handlinger.
- (24) Jeg er etter dette kommet til at de særlige vilkår i § 39 nr. 2 ikke er oppfylt i dette tilfellet. Det blir da unødvendig å gå inn på lovens grunnleggende vilkår om nødvendig samfunnsvern.
- (25) Jeg stemmer for denne

D O M :

Begjæringen om at A overføres til tvungent psykisk helsevern, tas ikke til følge.

- (26) Dommer **Bruzelius:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (27) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (28) Dommer **Øie:** Likeså.
- (29) Dommer **Coward:** Likeså.

(30) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Begjæringen om at A overføres til tvungent psykisk helsevern, tas ikke til følge.

Riktig utskrift bekreftes: